

Anuška Deranja Crnokić, Pia Sopta

Upravljanje rizicima u kulturnoj baštini – globalni izazov današnjice

Anuška Deranja Crnokić
Ministarstvo kulture i medija RH
Uprava za arhive, knjižnice i muzeje
HR – 10000 Zagreb, Runjaninova 2
Pia Sopta
Ministarstvo kulture i medija RH
Uprava za međunarodnu kulturnu
suradnju i europske poslove
HR – 10000 Zagreb, Runjaninova 2

UDK: [005.52:005.334]:904
Stručni rad/Professional paper
Primljen/Received: 7. 9. 2021.

Ključne riječi: upravljanje rizicima, klimatske promjene, kulturna baština, baštinske politike, osvješćivanje, obrazovanje, suradničko odlučivanje

Keywords: risk management, climate change, cultural heritage, heritage policies, awareness-raising, education, participatory governance

Upravljanje rizicima u području kulturne baštine u posljednje je vrijeme prepoznato kao jedna od vodećih tema na stručnoj, ali i političkoj razini, a niz dokumenata, konferencija i inicijativa potvrđuju njezinu iznimnu važnost i aktualnost. Budući da svjedočimo sve učestalijoj pojavi raznovrsnih katastrofa koje utječu na cjelokupnu kulturnu baštinu, cilj je ovoga rada predstaviti naglaske i recentne stručne spoznaje kojima se pridonosi afirmaciji ove teme.

UVOD

Materijalna i nematerijalna kulturna baština oduvijek su bile podložne rizicima i prijetnjama, bilo da se radi o prirodnim nepogodama, bilo o pojavama izazvanima ljudskim djelovanjem.

Tema upravljanja rizicima, utemeljena na načelima očuvanja i zaštite u okviru suvremene konzervatorske misli, nametnula se kao nova paradigma u skladu s nastojanjima da se ojačaju principi održivog i dugoročnog upravljanja te interdisciplinarna suradnja na svim razinama.

Upravo su sve učestaliji i raznovrsniji rizici nagnali stručnu zajednicu, ali i širu javnost, na djelovanje i prepoznavanje važnosti kulturne baštine kao sastavnice identiteta svakog naroda i zajednice. Te prijetnje nastaju najvećim dijelom kao posljedica klimatskih promjena izazvanih ljudskim

djelovanjem.¹ One se pak očituju u prirodnim katastrofama koje nerijetko imaju razoran učinak na kulturna dobra i lokalitete. Dakako, to ne znači da su nestale druge vrste rizika poput ratnih sukoba i nezakonite trgovine kulturnim dobrima ili pak depopulacije ruralnih mjesta, negativnih demografskih trendova te raznih pritisaka uslijed turizma. Rizici posebno utječu na nematerijalnu kulturnu baštinu koja je vrlo često kolateralna žrtva stradanja materijalnih oblika baštine te je podložna i nekim specifičnim izazovima. Naposljetku, ne smijemo zaboraviti niti pandemiju bolesti COVID-19 koja je izuzetno teško pogodila sektor kulturne baštine tijekom 2020. i 2021. godine te razotkrila svu njezovu ranjivost, ali i upozorila na potrebu šireg obuhvaćanja uzroka rizika i njihovih pojavnosti.

KULTURNA BAŠTINA – OČUVANJE ZAJEDNIČKIH VRIJEDNOSTI

Europska unija je na političkoj razini prepoznala vrijednost i potencijal kulturne baštine te činjenicu da je primjerena

1 Prema definiciji UN-ovog Međuvladinog panela za klimatske promjene, klimatske promjene odnose se na promjenu stanja klime koja se može identificirati (npr. pomoću statističkih testova) promjenama u naravi i/ili varijabilnosti njezinih svojstava i koja traje dulje razdoblje, obično desetljećima ili dulje. Klimatske promjene mogu biti posljedica prirodnih unutarnjih procesa ili vanjskih utjecaja, poput modulacija solarnih ciklusa, vulkanskih erupcija i trajnih i ponavljajućih antropogenih promjena u sastavu atmosfere ili u iskorištavanju tla. Okvirna konvencija o klimatskim promjenama (UNFCCC) u svom 1. članku definira klimatske promjene kao: „promjenu klime koja se izravno ili neizravno pripisuje ljudskoj aktivnosti koja mijenja sastav globalne atmosfere i koja se uz prirodne klimatske varijabilnosti promatra u usporedivim vremenskim razdobljima.“ UNFCCC stoga pravi razliku između klimatskih promjena koje se mogu pripisati ljudskim aktivnostima koje mijenjaju sastav atmosfere i varijabilnosti klime koje se mogu pripisati prirodnim uzrocima.

<https://www.ipcc.ch/sr15/chapter/glossary/>

1 Panel-rasprava tijekom konferencije *Jačanje europske suradnje za zaštitu kulturne baštine od rizika* (foto: Z. Marinović)

Panel discussion during the conference *Fostering European Cooperation for Cultural Heritage at Risk* (photo: Z. Marinović)

skrb za nju jedna od naših temeljnih zadaća kako bismo je ostavili budućim naraštajima. Stoga je 2018. godinu Europska komisija proglasila *Europskom godinom kulturne baštine* čiji su glavni ciljevi počivali na načelima angažmana, održivosti, zaštite i inovacija koje tvore nacrt dugoročne vizije samoodrživog upravljanja kulturnom baštinom i njezina uključivanja u različite europske politike.² Ta su nastojanja dodatno reafirmirana nakon tragičnog požara u pariškoj katedrali Notre Dame u travnju 2019. godine koji je ujediniio svijet u naporima usmjerenima na temeljitu obnovu koja u potpunosti poštuje kulturno-povijesne vrijednosti te prevenciju sličnih katastrofa u budućnosti.³

UPRAVLJANJE RIZICIMA U PODRUČJU KULTURNE BAŠTINE – PRIORITET U PODRUČJU KULTURE TIJEKOM PRVOG PREDSEDANJA REPUBLIKE HRVATSKE VIJEĆEM EUROPSKE UNIJE

Navedeni razlozi te bogatstvo hrvatske kulturne baštine, ali i stradanja koja je pretrpjela u modernoj hrvatskoj povijesti – potrese, poplave i ratna razaranja – bili su presudni pri

2 O doprinosu Europske godine kulturne baštine više u: Deranja Crnokić, Anuška, „Europska godina kulturne baštine 2018.“, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske* 41/42, 2017. te u dokumentu *Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine*: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-hr/format-PDF>

3 *Deklaracija usvojena na neformalnom sastanku ministara kulture i vanjskih poslova država članica Europske unije*: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/politique-etrangere-de-la-france/europe/evenements-et-actualites-lies-a-la-politique-europeenne-de-la-france/reunions-informelles-des-ministres-des-affaires-etrangeres-gymnich/article/declaration-adoptee-lors-de-la-reunion-informelle-des-ministres-des-etats>

izboru teme upravljanja rizicima kao prioriteta u području kulture tijekom prvog predsjedanja Republike Hrvatske Vijećem Europske unije od siječnja do lipnja 2020. godine u okviru kojeg je održana međunarodna stručna konferencija *Jačanje europske suradnje za zaštitu kulturne baštine od rizika* u organizaciji Ministarstva kulture i medija te su usvojeni *Zaključci Vijeća o upravljanju rizicima u području kulturne baštine*.⁴ Njezina relevantnost, kao i potreba za afirmacijom u stručnoj i široj javnosti, potvrđene su ne samo gotovo istodobnim izbijanjem pandemije bolesti COVID-19, već i dvama jakim potresima koji su pogodili središnju Hrvatsku u ožujku i prosincu 2020. godine.⁵ Ta nam je situacija ukazala na potrebu osnaživanja spremnosti na sve moguće rizike, koji mogu imati izravan, ali i neizravan učinak na kulturnu baštinu.

Konferencija Jačanje europske suradnje za zaštitu kulturne baštine od rizika

Konferencija *Jačanje europske suradnje za zaštitu kulturne baštine od rizika* održana je u okviru predsjedanja Republike Hrvatske Vijećem Europske unije od 26. do 28. veljače 2020.

4 U pripremi i oblikovanju teksta Zaključaka sudjelovao je tim Ministarstva kulture i medija RH: Anja Jelavić, Anuška Deranja Crnokić, Ivana Krušec Rubić i Pia Sopta.

5 Članak 12. Zaključaka u potpunosti se odnosi na krize poput pandemije bolesti COVID-19 koje imaju iznimno velik gospodarski i društveni učinak na kulturni i kreativni sektor. Zbog kritičnog gubitka prihoda, poremećaja u razmjeni znanja, zastoja u radu na održavanju i obnovi te ograničavanja pristupa i sudjelovanja, među ostalim, potreban je snažniji naglasak na održivosti i otpornosti kao ključnim elementima upravljanja kulturnom baštinom.

2 Sudjelovanje Vatrogasne postrojbe Grada Zagreba u izvođenju hitnih mjera uklanjanja nestabilnih elemenata na pročeljima zgrada nakon razornog potresa u ožujku 2020. godine (foto: G. Jerabek)

Participation of the City of Zagreb Fire Department in emergency removal of unstable façade elements after the devastating earthquake in March 2020 (photo: G. Jerabek)

godine u novoobnovljenom sklopu Lazareta u Dubrovniku.⁶ Gotovo trideset renomiranih europskih i svjetskih stručnjaka iz više je različitih perspektiva – klimatskih promjena, najnovijih tendencija u području konzerviranja, civilne zaštite, fizike okoliša ili pak europskih vladinih i nevladinih politika – govorilo o potrebi usmjeravanja napora prema osnaživanju mehanizama upravljanja rizicima.⁷ Recentna stradanja kulturnih dobara potaknula su raspravu o nužnosti preispitivanja sposobnosti za djelovanje u izvanrednim okolnostima te potrebe jačanja europske, ali i globalne suradnje radi što učinkovitije prevencije te pravovremene i stručne reakcije, prvenstveno boljom uspostavom planova

6 Materijali s konferencije dostupni su na poveznici: <https://min-kulture.gov.hr/konferencija-jacanje-europske-suradnje-za-zastitu-kulturne-bastine-od-rizika/18805>.

7 Na konferenciji su predavanja održali: Robert Palmer (nezavisni stručnjak), Lazare Eloundou Assomo (UNESCO), Andrew Potts (ICOMOS), Aparna Tandon (ICROM), Goranka Horjan (Etnografski muzej / ICOM), Koenraad van Balen (RLICC, Leuven), Maria-Xeni Garejou (Ministarstvo kulture Helenske Republike), Matko Vetma (nezavisni stručnjak), Erminia Sciacchitano (Ministarstvo za kulturnu baštinu, aktivnosti i turizam Talijanske Republike), Anne Grady (Europska komisija), Flora van Regteren Altena (Ministarstvo obrazovanja, kulture i baštine Nizozemske), Vera Ameels (Zavod za kulturnu baštinu Flandrije, Belgija), Bruno Favel (Ministarstvo kulture Francuske Republike), Paolo Vitti (Sveučilište Roma Tre, Sveučilište Notre Dame), Neil Brody (Sveučilište Oxford), Donna Yates (Sveučilište u Maastrichtu), Tomislav Petrincec (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske), Tvrtko Zebec (Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb), Jacqui Donnelly (Odjel za kulturu, baštinu i Gaeltacht Republike Irske), Constantinos Cartalis (Sveučilište u Ateni), Dražen Štajduhar (Ravnateljstvo civilne zaštite, MUP), Anna Kaiser (Dunavsko sveučilište Krems, Austrija), Ulla Salmela (Finski zavod za kulturnu baštinu), Joann Russell (*Historic Environment Scotland*, Škotska), Davor Trupković (Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske), Sneška Quaedvlieg-Mihailović (Europa Nostra), Patrick Dondelinger (Ministarstvo kulture Luksemburga) i Catherine Magnant (Europska komisija).

upravljanja rizicima u sinergiji s planiranim politikama, mjerama zaštite i primjenom dobrih praksi. K tome, u upravljanju rizicima u kulturnoj baštini neizostavnim se pokazalo suradničko odlučivanje (*participatory governance*) koje čini temelj dobrog upravljanja te ima izravan utjecaj na kvalitativna načela interveniranja na kulturnoj baštini i smanjenje negativnih učinaka rizika, od čega društvo može imati i kulturne i gospodarske koristi.

Zaključci Vijeća o upravljanju rizicima u području kulturne baštine

Tekst *Zaključaka Vijeća o upravljanju rizicima u području kulturne baštine* pripremljeno je hrvatsko predsjedništvo Vijeća Europske unije u okviru rada Odbora za poslove u kulturi⁸, a oblikovan je tijekom rasprava među državama članicama i u suradnji s njima te naposljetku potvrđen na političkoj razini pisanim putem 25. svibnja 2020. godine nakon videokonferencije ministara kulture i audiovizualnih djelatnosti Europske unije.⁹ U dokumentu je kulturna baština istaknuta kao izvor identiteta, inovacija i kreativnosti za pojedince i društvo te, osim što ima neprocjenjivu intrinzičnu vrijednost za razvoj i dobrobit europskog društva, također uvelike doprinosi gospodarskom rastu, socijalnoj uključenosti i održivom razvoju. Prepoznati su velik utjecaj

8 Više informacija dostupno je na poveznici: <https://www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/preparatory-bodies/cultural-affairs-committee/>.

9 Tekst *Zaključaka Vijeća o upravljanju rizicima u području kulturne baštine / Council Conclusions on Risk Management in the Area of Cultural Heritage* dostupan je na poveznici: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XG0605\(01\)&from=HR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XG0605(01)&from=HR).

3 Prikaz podizanja razine mora na gradskom trgu u Rovinju u studenom 2019. godine (foto: T. Ujčić)

An image showing the rise of sea level at the main square in Rovinj in November 2019 (photo: T. Ujčić)

klimatskih promjena na kulturnu baštinu, potreba snažnijeg naglaska na održivosti i otpornosti u upravljanju kulturnom baštinom uslijed pandemije, nužnost konzultiranja i uske suradnje sa stručnjacima radi sprječavanja ugroze pri prostornom planiranju, važnost stalnog obrazovanja i stručnog osposobljavanja te istraživanja i razvoja inovativnih i učinkovitih metodologija. Države članice EU-a, ali i Europska komisija, pozivaju se na međusektorsku i interdisciplinarnu suradnju (što uključuje i razmjenu informacija i iskustava, razvoj zajedničkih mehanizama te uzajamnu pomoć) na svim razinama te prepoznavanje i uključivanje kulturne baštine u politike i planove upravljanja rizicima na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Također ih se poziva na to da obrate pažnju na zaštitu kulturne baštine u slabo naseljenim područjima, pojačaju aktivnosti bilježenja i dokumentiranja, potiču redovito održavanje i primjenu visokokvalitetnih konzervatorskih metoda, tehnika i materijala, promiču očuvanje i predaju tradicionalnih vještina i obrta, podižu razinu osviještenosti, upotrebu digitalnih tehnologija te jačaju ulogu nadležnih tijela i svih kulturnih institucija u očuvanju i zaštiti kulturnih dobara. Osobito se potiču mobilizacija postojećih financijskih i logističkih resursa, mobilnost i razmjena iskustava, obrazovanje mladih, promicanje važnosti kulturne baštine u široj javnosti te stvaranje stručnih mreža i sinergija među organizacijama i institucijama. Jednako tako, Europskoj komisiji predloženo je da razmotri izradu priručnika o upravljanju rizicima u području kulturne baštine.

I konferencija u Dubrovniku i Zaključci Vijeća imali su izuzetan odjek na europskoj stručnoj i političkoj razini. Među

istaknutijim primjerima valja navesti da je na marginama konferencije u Dubrovniku rođena zamisao o dokumentu *European Cultural Heritage Green Paper* koji je kasnije nastao u suradnji Europe Nostre, ICOMOS-a i organizacije *Climate Heritage Network*, čiji je glavni autor Andrew Potts, renomirani stručnjak ICOMOS-a u području klimatskih promjena.¹⁰ Dokument je objavljen 22. ožujka 2021. s namjerom da kulturna baština bude percipirana kao važan čimbenik i saveznik u borbi protiv klimatskih promjena.¹¹ Jednako tako, u siječnju 2021. godine s radom je započela radna skupina Europske komisije *Otvorena metoda koordinacije – skupina stručnjaka država članica EU-a o jačanju otpornosti kulturne baštine na klimatske promjene* kao jedini logičan nastavak svih dotadašnjih inicijativa.¹² Cilj rada skupine jest identificirati i razmijeniti dobre prakse te inovativne mjere za zaštitu kulturne baštine vezano uz klimatske promjene, s posebnim fokusom na energetska učinkovitost povijesnih zgrada, projektiranje i transformaciju kulturnih krajolika i

¹⁰ Platforma uzajamne podrške gradskim, državnim i regionalnim uredima za kulturu, institucijama za očuvanje baštine i povijesti (zajedno sa srodnim nevladinim organizacijama, sveučilištima i drugim organizacijama) u borbi protiv klimatskih promjena i postizanju ciljeva *Pariškog sporazuma*: <https://www.agenda21culture.net/climate-heritage-network>.

¹¹ Dokument dostupan na poveznici:

https://issuu.com/europanostr/docs/20210322-european_cultural_heritage_green_paper_fu.

¹² Među brojnim inicijativama valja izdvojiti *Europsku godinu kulturne baštine 2018.*, *Novu europsku agendu za kulturu*, *Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine*, *Agendu 2030*, *Europski zeleni plan*, *Pariški sporazum*, *Međuvladin panel o klimatskim promjenama UN-a*, *Okvir za smanjenje rizika od katastrofa* iz Sendaija te *Zaključke Vijeća o upravljanju rizicima u području kulturne baštine*.

sigurnost baštine u ekstremnim klimatskim okolnostima. Radna skupina ispitat će trenutne i nadolazeće prijeteće mogućnosti otpora i prilagodbe na klimatske promjene, ali i ulogu kulturne baštine u borbi protiv njih u skladu s Europskim zelenim planom. Glavni zaključci sastanaka i rasprava tvorit će završno izvješće s preporukama.

Zaštita kulturne baštine od klimatskih promjena s naglaskom na hrvatske primjere

Klimatske promjene imaju sve veći utjecaj na cjelokupni život pojedinaca i društva, pa tako i na kulturnu baštinu. Njihove posljedice bilježimo u sve češćoj pojavnosti ekstremnih vremenskih uvjeta poput kiša i bujičnih poplava, intenzivnih toplinskih valova, suša koje pogoduju požarima i podizanja razine mora. Klimatske promjene nisu izolirani jednokratni događaji koji pogađaju jedno kulturno dobro ili samo pojedino mikropodručje, već nerijetko pogađaju šira područja, odnosno regije poput riječnih slivova, močvarnih područja, morske obale i drugog. Stoga se prilagodba klimatskim promjenama u zaštiti kulturne baštine odvija kao vremenski dugoročan proces na više razina.

S obzirom na znanstvene prognoze koje najavljuju mogućnost nepovratnih i razornih učinaka, uz općenite korake za suzbijanje klimatskih promjena, stručne službe u području zaštite i očuvanja nastoje studiozno pristupiti smanjenju svih negativnih utjecaja na kulturnu baštinu.¹³ Ministarstvo kulture i medija RH prepoznalo je važnost prostornih podataka o nepokretnim kulturnim dobrima kao jednog od ključnih preduvjeta u upravljanju rizicima u području kulturne baštine te je uspostavilo *Geoportal kulturnih dobara Republike Hrvatske*.¹⁴ *Geoportal* predstavlja središnje mjesto na kojem su dostupni georeferencirani podaci za više od 6.000 kulturnih dobara koji se uz pomoć najnovijih tehnologija, na brz i jednostavan način, mogu preuzeti i preklapati sa slojevima podataka, primjerice karata opasnosti i rizika od poplava¹⁵, zaštićenih područja na temelju Zakona o zaštiti prirode¹⁶, Registra prostornih planova ISPU¹⁷ i drugih radi izrade stručnih analiza i planova upravljanja rizicima te planova oporavka područja pogođenih nepogodom. Navedeni sustav korišten je i prilikom procjene šteta prouzročenih potresima koji su pogodili središnju Hrvatsku

u ožujku i prosincu 2020. godine.¹⁸ *Geoportal kulturnih dobara RH* je, dakle, inovativni alat koji u kombinaciji s drugim relevantnim podacima izravno doprinosi boljem upravljanju kulturnom baštinom.¹⁹

Kada sagledavamo utjecaj klimatskih promjena na kulturnu baštinu na području Republike Hrvatske, možemo reći da su najizloženiji lokaliteti smješteni na područjima s potencijalno značajnim rizicima od poplava. U suradnji s Hrvatskim vodama u sklopu akcijskog plana, kojim je predviđena dopuna Registra zaštićenih područja područjima kulturne baštine za koje je održavanje ili poboljšanje stanja voda bitan element njihove zaštite i stvaranje okvira za procjenu rizika od plavljenja kulturnih dobara, u okviru zajedničkog projekta identificirano je više od dvije tisuće nepokretnih kulturnih dobara koja se nalaze na područjima ugroženim od poplava, dok će se u sljedećoj fazi projekta izraditi i procjena potencijalnih štetnih posljedica za pojedina kulturna dobra.²⁰

U posljednje vrijeme suočeni smo i sa sve učestalijim vremenskim ekstremima suprotnog predznaka poput toplinskih valova i suša, čija je posljedica izbijanje velikih požara na području Sredozemlja. Kulturna dobra smještena u prirodnom okruženju ugrožena su od požara, posebice u priobalnom pojasu i zaleđu, kao i područja zaštićena kao kulturni krajolici.

Najveći izazov konzervatorske struke u sljedećem razdoblju vezano za klimatske promjene predstavlja podizanje razine mora s obzirom na projekcije o rastu razine mora na Jadranu od nekoliko desetaka centimetara u idućih 50 do 100 godina, a imajući u vidu velik broj kulturno-povijesnih cjelina urbanog karaktera te brojna pojedinačna kulturna dobra koja su smještena na samoj obali. Navedena tema je prepoznata i u *Strategiji prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu* te je predviđena aktivnost uspostave nacionalnog programa sanacije dobara kulturne baštine ugrožene ekstremnim razinama mora i drugim rizicima od klimatskih promjena.²¹

13 Ministarstvo kulture i medija uspostavilo je u veljači 2021. godine zaseban Sektor za upravljanje rizicima i provedbu programa zaštite kulturne baštine s ciljem smanjenja ranjivosti kulturne baštine. U sklopu sektora ustrojene su Služba za upravljanje rizicima i pripremu i provedbu programa zaštite kulturne baštine i Služba za praćenje upravljanja rizicima i programa zaštite kulturne baštine. (Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture i medija „Narodne novine“ broj 97/20, 14/21).

14 *Geoportal kulturnih dobara Republike Hrvatske* dostupan je od 20. travnja 2021. godine na mrežnim stranicama Ministarstva kulture i medija RH: <https://geoportal.kulturnadobra.hr/>.

15 <https://www.voda.hr/hr/geoportal>.

16 <http://www.biportal.hr/gis/>.

17 <https://ispu.mgipu.hr/>.

18 Uspostavljen je zaseban sloj objavljen na *Geoportalu kulturnih dobara RH* pod nazivom *Pojedinačna nepokretna kulturna dobra značajnije oštećena u potresu 22. 3. 2020*. Sloj prikazuje javne i sakralne građevine za koje je obavljena procjena šteta i kojima je pridružen *Obrazac za popis štete od potresa*.

19 U članku 16. *Zaključaka Vijeća o upravljanju rizicima u području kulturne baštine države* članice se pozivaju na korištenje dostupnih inovativnih alata i pristupa za utvrđivanje, prevenciju, pripravnost i ublažavanje rizika.

20 Akcijski plan dostupan je na poveznici: https://www.voda.hr/sites/default/files/dokumenti/akcijski_plan_hv_mk-uzkb.pdf.

a *Karte opasnosti od poplava i karte rizika od poplava* dostupne su na: <http://korp.voda.hr/>.

21 *Strategija* je objavljena u *Narodnim novinama* broj 46/20 od 15. travnja 2020.

ZAKLJUČAK

Svjesni izazova današnjice, njihova utjecaja na kulturnu baštinu i na načela konzervatorskog djelovanja, evidentna je nužnost osnaživanja zajedničkog pristupa upravljanju promjenama i kriznim situacijama radi pravovremenih i koordiniranih reakcija u postupku smanjenja štetnih posljedica na kulturnu baštinu koje donose klimatske promjene i ostali rizici. Predan angažman stručnjaka u zaštiti kulturne baštine te drugim vezanim disciplinama izuzetno je značajan, kao i međusobna suradnja na svim razinama, posebice s lokalnom zajednicom. Boljoj reakciji nakon nepogoda svakako doprinosi međusobno osnaživanje koordinacije i suradnje s predstavnicima civilne zaštite koji imaju ključnu ulogu u provođenju hitnih mjera.²² Takav pristup podrazumijeva ulaganje dodatnih napora u podizanje razine osviještenosti o svim vrijednostima kulturne baštine za sve građane, uključujući djecu i mlade koji će skrbiti o kulturnoj baštini i preuzeti odgovornost za njezinu zaštitu sada i ubuduće. Osim osmišljavanja edukativnih aktivnosti, jednako je važno u javnosti promovirati vrijednosti kulturne baštine. Tako se osigurava temelj uspješnog upravljanja rizicima, ali i potiče odgovorno ponašanje pojedinaca i društva. Parafrazirajući riječi izvršnog predsjednika organizacije Europa Nostra, prof. dr. Hermanna Parzingera, to možemo postići tek kada uvidimo da je cijela naša kulturna baština, od najveće palače ili muzeja do najmanje kapele ili gospodarstva, važna jer je ona simbol našeg zajedništva i međusobne povezanosti.²³

RELEVANTNI DOKUMENTI O POLITIKAMA

Europsko vijeće

Zaključci Europskog vijeća od 14. prosinca 2017. (EUCO 19/1/17 REV 1)

Novi strateški program za razdoblje 2019. – 2024. (koji je Europsko vijeće donijelo 20. lipnja 2019.)

Ministarske deklaracije

Deklaracija iz Davosa – Ususret visokokvalitetnoj građevinskoj kulturi (Baukultur) za Europu, 20. – 22. siječnja 2018.

Deklaracija o suradnji na unaprjeđivanju digitalizacije kulturne baštine, Bruxelles, Digitalni dan 2019., 8. travnja 2019.

Deklaracija iz Bukurešta ministara kulture i njihovih predstavnika o ulozi kulture u izgradnji budućnosti Europe, 16. travnja 2019.

Deklaracija donesena tijekom neformalnog sastanka ministara država članica Europske unije nadležnih za kulturu i europske poslove, Pariz, 3. svibnja 2019.

²² Sektor civilne zaštite u Republici Hrvatskoj nalazi se u sastavu Ministarstva unutarnjih poslova.

²³ Parzinger, Hermann, *Togetherness: A New Heritage Deal for Europe*, Europska investicijska banka, 2020., str. 33. https://www.eib.org/attachments/thematic/eib_big_ideas_togetherness_a_new_heritage_deal_for_europe_en.pdf

Vijeće

Zaključci

Zaključci Vijeća o arhitekturi: doprinos kulture održivom razvoju (SL C 319, 13. prosinca 2008., str. 13.)

Zaključci Vijeća od 12. svibnja 2009. o kulturi kao katalizatoru kreativnosti i inovacija (8749/1/09 REV 1)

Zaključci Vijeća o doprinosu kulture lokalnom i regionalnom razvoju (SL C 135, 26. svibnja 2010., str. 15.)

Zaključci Vijeća o kulturnom nasljeđu kao strateškom resursu za održivu Europu (SL C 183, 14. lipnja 2014., str. 36.)

Zaključci Vijeća o participativnom upravljanju kulturnom baštinom (SL C 463, 23. prosinca 2014., str. 1.)

Zaključci Vijeća o promicanju pristupa kulturi putem digitalnih sredstava s naglaskom na razvoju publike (SL C 425, 12. prosinca 2017., str. 4.)

Zaključci Vijeća o potrebi za stavljanjem kulturne baštine u prvi plan u svim politikama u EU-u (SL C 196, 8. lipnja 2018., str. 20.)

Zaključci Vijeća o planu rada za kulturu za razdoblje 2019. – 2022. (SL C 460, 21. prosinca 2018., str. 12.)

Zaključci Vijeća o mlađim kreativnim generacijama (SL C 189, 5. lipnja 2019., str. 34.)

Zaključci Vijeća o strateškom pristupu EU-a međunarodnim kulturnim odnosima i okviru za djelovanje (SL C 192, 7. lipnja 2019., str. 6.)

Rezolucije

Rezolucija ministara nadležnih za kulturna pitanja, koji su se sastali u okviru Vijeća, od 13. studenoga 1986. o zaštiti europske arhitektonske baštine (SL C 320, 13. prosinca 1986., str. 1.)

Rezolucija Vijeća Europske unije i predstavnika vlada država članica, koji su se sastali unutar Vijeća, o kulturnoj dimenziji održivog razvoja (SL C 410, 6. prosinca 2019., str. 1.)

Komisija

Komunikacije

Ususret cjelovitom pristupu kulturnoj baštini u Europi (COM (2014) 477 final)

Obrazovanjem i kulturom jačati europski identitet. Doprinos Europske komisije sastanku na vrhu u Göteborgu, 17. studenoga 2017. (COM(2017) 673 final)

Nova europska agenda za kulturu (COM(2018) 267 final)

Europski zeleni plan (COM (2019) 640 final)

Zajedničke komunikacije Europske komisije / Visokog predstavnika unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Ususret Strategiji EU-a za međunarodne kulturne odnose (JOIN(2016) 29 final)

Obavijesti

Smjernice za izvješćivanje o upravljanju rizicima od katastrofa,

čl. 6 stavak 1. točka (d) Odluke br. 1313/2013/EU (SL C 428, 20. prosinca 2019., str. 8.)

Radni dokument službi

Europski okvir za djelovanje u području kulturne baštine (SWD (2018) 491 final)

Izvešća

Izvešće Komisije Europskom Parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o provedbi, rezultatima i općoj procjeni Europske godine kulturne baštine, 2018. (COM(2019)548 final)

Studije

Zaštita kulturne baštine od prirodnih katastrofa i katastrofa izazvanih ljudskim djelovanjem. Komparativna analiza upravljanja rizicima u EU-u – studija (travanj 2018.)

Ujedinjeni narodi

Akcijski okvir iz Hyoga 2005. – 2015.: Izgradnja otpornosti naroda i zajednica na katastrofe

Okvir iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa 2015. – 2030.

UNESCO

Konvencija o zaštiti kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba (Haška konvencija, 1954.)

Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972.)

Konvencija o zaštiti podvodne kulturne baštine (2001.)

Povelja o očuvanju digitalne baštine (2003.)

Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003.)

Strategija za smanjenje rizika na temelju svojstava svjetske baštine (revidirana verzija, 2007.)

Upravljanje rizicima od katastrofa za svjetsku baštinu (priručnik, lipanj 2010.)

Deklaracija iz Budimpešte o svjetskoj baštini (koju je donio Odbor za svjetsku baštinu u lipnju 2002.)

Vijeće Europe

Okvirna konvencija o vrijednosti kulturne baštine za društvo (Konvencija iz Faroa, 2005.)

Preporuka CM/Rec (2017.) 1 državama članicama o *Strategiji europske kulturne baštine za 21. stoljeće* (2017.)

Konvencija o kaznenim djelima povezanim s kulturnim dobrima (2017.)

Europski i mediteranski sporazum o velikim opasnostima (EUR-OPA)

Ostale studije

Prva pomoć kulturnoj baštini u vrijeme krize (ICCROM i Fond Prince Claus za kulturu i razvoj, 2018.)

Europska načela kvalitete za intervencije koje financira EU s mogućim učinkom na kulturnu baštinu (ICOMOS, 2019.)

Izvešće o globalnim rizicima za 2020. (Svjetski gospodarski forum)

Summary

CULTURAL HERITAGE RISK MANAGEMENT – A CURRENT GLOBAL CHALLENGE

Risk management in the field of cultural heritage has recently been recognized as one of the leading topics at both professional and political level, with several documents, conferences and initiatives confirming its exceptional importance and relevance. As we witness the increasing occurrence of various disasters that affect cultural heritage, the aim of this paper is to present key themes and recent findings in the field that contribute to a better understanding of this topic.

